

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-31>

**THE NEED TO IMPLEMENT EUROPEAN DEFINITIONS
ON POLLUTION INTO UKRAINIAN ENVIRONMENTAL
LEGISLATION**

**НЕОБХІДНІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ДЕФІНІЦІЙ ЩОДО ЗАБРУДНЕННЯ СЕРЕДОВИЩА
В УКРАЇНСЬКЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

Uberman V. I. Уберман В. І.

*Ph. D. (Eng.), Leading Scientific
Researcher, Laboratory of Problems of
Water Quality Formation and Regulation,
Research Institution «Ukrainian Scientific
and Research Institute of Environmental
Problems» Ministry of Ecology and Natural
Resources of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат технічних наук, провідний
науковий співробітник лабораторії
формування та регулювання якості вод
науково-дослідної установи
«Український науково-дослідний
інститут екологічних проблем»
Міндовкілля,
м. Харків, Україна*

Vaskovets L. A. Васьковець Л. А.

*Ph. D. (Biol.), Professor, Professor
at the Department of Occupational and
Environmental Safety, National Technical
University «Kharkiv Politechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine*

*кандидат біологічних наук, професор,
професор кафедри безпеки праці
і навколишнього середовища
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

Правова регламентація надходження забруднювальних речовин (ЗР) у природні середовища з техногенних джерел є центральним та актуальним напрямом забезпечення якості цих середовищ, їх охорони. За доктринальними документами до 2025 р. передбачається імплементація Україною екологічних норм і стандартів права ЄС (*acquis*). Але на цьому шляху виникають багато наукових проблем та перешкод. Однією з них є **проблема гармонізації з екологічним законодавством ЄС норм-дефініцій базових українських законодавчих актів щодо окремих природних середовищ та впливів на них**. Складним технічним завданням є **офіційний переклад, адекватний українській усталеній термінології, суспільній традиції та практиці**.

Найбільшої уваги вимагає **проблема гармонізації дефініцій в українському водному законодавстві з екологічним законодавством ЄС**. В основу діяльності з охорони вод покладено еколого-правові поняття «забруднення» (З) та ЗР, якими окреслюються об'єкт, предмет та зміст діяльності із забезпечення якості води. Від коректного

визначення зазначених понять залежать цільові напрями, заходи та засоби впливу на джерела забруднення вод. Наукове вивчення зазначеної проблеми започатковано у [1]. Українські юридичні дефініції зазначених понять наведено у ст. 1 Водного кодексу України (ВКУ) [2], а європейські – у Водній рамковій директиві ЄС (ВРД) [4]. У визначенні першого з джерел міститься головна ознака речовини, що претендує на статус ЗР, яка з'явилася у редакції ВКУ від 25.10.2000 р. та існує до тепер. Нею є *привнесення хімічної речовини (або групи речовин) у водний об'єкт*. Аналіз поняття «привнесення», заснований на [4, с. 1111], свідчить, що ця ознака є ключовою у визначенні З і *надає останньому релятивний характер*. При скиданні ЗР у водний об'єкт привнесення має два аспекти: номінаційний та кількісний. За першим – вважається, що до матриці складу приймальної води додаються нові речовини. У кількісному аспекті «привнесення» означає, що маса або концентрація деяких речовин у приймальній воді збільшується внаслідок скидання. При розгляді кількісного аспекту також виникає питання про чітку фіксацію місця визначення концентрації у приймальному водному об'єкті (референтний пункт). Можливі також обидва випадки. Тобто сучасне водне законодавство України визнає як ЗР лише таку хімічну речовину (або її групу), яка з'являється або маса якої збільшується у приймальній воді внаслідок людської діяльності. Таке визначення спрямовує правовий регулювальний вплив не на зменшення небезпеки або шкоди довкіллю, а на дотримання референтного вмісту ЗР у воді. Відповідні визначення у ВРД, є принципово відмінними від ВКУ: за ст. 2(31) ВРД ««Забруднювач» означає будь-яку речовину, яка може викликати забруднення, зокрема, речовини, перелічені у Додатку VIII»; а за ст. 2(33) ««Забруднення» означає пряме чи непряме введення, в результаті діяльності людини, речовин чи тепла у повітря, воду чи землю, які можуть бути небезпечними для здоров'я людей або для якості водних екосистем або наземних екосистем, що безпосередньо залежать від водних екосистем, яке призводить до пошкодження матеріальної власності або до припинення чи погіршення функціонування комунальних служб або інших законних користувачів довкілля». Хоча визначення ЄС, як і ВКУ, обумовлює забруднення людською діяльністю, але має абсолютний характер. У тексті ВРД здійснюється юридичний поділ ЗР, виходячи з їх властивостей, цільових завдань та потреб законодавчого регулювання, на такі категорії: 1) речовини з індикативного переліку основних ЗР за груповими описами; 2) небезпечні речовини, за ст. 2(29) ВРД; 3) пріоритетні речовини, боротьба із забрудненням якими потребує першочергових заходів; 4) особливі (або специфічні) ЗР, що скидаються

в басейнах у великих обсягах і які поділяються за своїм походженням на синтетичні та несинтетичні. Відтак у ВРД визначальними ознаками ЗР є їх надходження внаслідок людської діяльності та можливість небезпечного впливу (у першу чергу на екосистеми). Показник «великих обсягів» конкретизується для певного водного басейну.

Отже, за українською дефініцією ознака «привнесення» у визначенні хімічної речовини як ЗР переводить її з категорії абсолютних до категорії релятивних (відносних) понять. Тобто «привнесення» є операційним поняттям, яке для свого визначення вимагає додаткових досліджень. Зазначені *особливості українського поняття ЗР принципово відрізняють його від європейського відповідника, значно ускладнюють адаптацію ВКУ до ВРД та викривляють вплив правового регулювання у ВКУ*. Наближення до європейських вимог ВРД вимагає змін у чинних наразі українських законодавчих поняттях З і ЗР та викликає необхідність у низці похідних дефініцій. Слід зазначити, що у Директиві 2010/75/ЄС [5] поняття З концептуально збігається із поняттям у ВРД.

Значно коректнішими є відповідні визначення стосовно атмосферного повітря. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (ЗУПОАП) [6] з 2001 р. подібно ВКУ містить визначення «забруднення атмосферного повітря» та «забруднююча речовина», але вони формально не пов'язані одне з одним. У цих визначеннях відсутня будь-яка релятивність, а правовий регулювальний вплив цілком спрямовано на забезпечення здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища. Але європейський відповідник ЗУПОАП Директива 2008/50/ЄС [7] містить лише одну дефініцію «*pollutant*», яка визначає ЗР і не поширюється на речовини біологічного походження. Таке виключення у директиві відповідає визначенню «речовини» у [5]. В перекладі [7] використано мовно некоректний термін «забрудник» [4, с. 377]).

Найскладнішим є значення понять З та ЗР для визначення стану земель. Земельний кодекс України, спирається на їх інтуїтивне розуміння, тоді як Закон України «Про охорону земель» [8] надає достатньо складне для правозастосування визначення щодо поверхневої частини земель: «забруднення ґрунтів – накопичення в ґрунтах речовин, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості». Це визначення уточнюється у [9]: «забруднення земель – накопичення в ґрунтах і ґрунтових водах внаслідок антропогенного впливу пестицидів і агрохімікатів, важких металів, радіонуклідів та інших речовин, вміст яких перевищує природний фон, що призводить до їх кількісних або якісних змін». У законодавстві ЄС забруднення землі (ґрунту)

розглядається у [5], а також у Директиві 2004/35/ЄС [10], яка базується на принципі «забруднювач платить».

Отже, при гармонізації українського та європейського екологічних законодавств норми-дефініції щодо ЗР та З доцільно розглядати як базові об'єкти для порівняльних досліджень і домагатися їх уніфікації. Ліпшим місцем для цього є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», який наразі не містить жодної дефініції.

Література:

1. Уberman В. І., Васьковець Л. А. Наближення понять еколого-правового лімітування скидання речовин законодавства ЄС та України. *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 105–117. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2149>.

2. Водний кодекс України. *Відомості ВР України*. 1995. № 24. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text.

4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., Ірпінь. ВТФ «Перун». 2005. С. 377.

5. Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf.

6. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». *Відомості ВР України*. 1992. № 50. Ст. 678. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>.

7. Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text.

8. Закон України «Про охорону земель». *Відомості ВР України*. 2003. № 39. Ст. 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

9. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель». *Відомості ВР України*. 2003. № 39. Ст. 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

10. Директива 2004/35/ЄС про екологічну відповідальність за попередження та ліквідацію наслідків завданої навколишньому середовищу шкоди, від 21 квітня 2004 року (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_965#Text.